

ELTE BTK alkalmazott nyelvészet MA I.

Hugyecz Enikő Henriett

Sztereotípiák a meleg férfiak nyelvhasználatáról

A homoszexualitást az utóbbi évtizedekben főleg pszichológiai és szociológiai szempontokból vizsgálták: a két fő kérdés az eredetre, illetve a társadalmi megítélésre vonatkozott. Az eddigi kutatások nagy része e kisebbség helyzetét igyekezett feltárni, de nagy hangsúlyt kapott a homoszexuálisokkal kapcsolatos sztereotípiák kutatása is az attitűdvizsgálatok mellett.

Bevezetés

A sztereotípiia fogalmát meghatározni nem könnyű. A sztereotípiakutatók abban egyetértenek, hogy „a sztereotípiák emberek egy csoportjának vagy osztályának személyiségjegyeiről vagy testi megjelenéséről alkotott séma, absztrakt kognitív reprezentáció, (...) amelyek egy-egy csoport viszonylatában nagyfokú közmegegyezésen alapulnak és időben meglehetősen szívósan fennmaradnak” (MÁRKU 2011: 95). Vagyis a sztereotípiia egy társadalmi csoportnak vagy rétegnek tulajdonított jellemzők összessége (OTTATI–LEE 2001: 53), amely sokszor tudattalanul ható elképzelés és hiedelem (NEMÉNYI 2010: 11). Kiemelendő, hogy a sztereotípiák minden esetben hiányosak és torzítottak, és ahogy Lippmann már az 1920-as években is felhívta a figyelmet arra, hogy a tudomány hiába bizonyítja egy-egy sztereotípiia hamisságát, a sztereotípiák a bizonyítékok ellenére is fennmaradnak (OTTATI–LEE 2001: 53). Allport után több kutató is elkezdte vizsgálni a sztereotípiák igazságtartalmát (OTTATI–LEE 2001: 60).

A sztereotípiia fogalmáról

A sztereotípiák eredetéről és működéséről több elmélet is él egymás mellett. Annyiban megegyeznek a szociálpszichológia képviselői, hogy a kategorizálás fontos szerepet játszik a sztereotipizálás folyamatában, akár annak alapjaként, akár csak részeként (TEK é.n.). Ebből eredeztethető a sztereotipizálás elsődleges funkciója: növeli a kognitív hatékonyságot a kategorizáción keresztül, hiszen redukálja a feldolgozandó információmennyiséget (SHERMAN 2001: 175). A túláltalánosítás és a túlzott sztereotipizálás hátránya viszont, hogy az egyén esetleg azonosítja a sztereotip csoportot a valódival, és kognitíve nem tudja összeegyeztetni azt, ami nem illik bele a mentális reprezentációba. A sztereotipizálás eredményeként pedig megjelenik kedvezőtlen attitűdként az előítélet (NEMÉNYI 2010: 11).

A kutatók megegyeznek abba, hogy a sztereotipizálás folyamatához két előfeltételnek kell teljesülnie: a) egy adott csoportra vonatkozó hiedelemkészlet vagy mentális reprezentáció, és b) egy személyt a kategóriába sorolni (BREWER 2001: 133). Amennyiben a sztereotípiákat mint egy szociális csoportra vonatkozó tipikus tulajdonságok absztrakt gyűjteményét értelmezzük, akkor ez az információ két úton sajátítható el: egyrészt személyes tapasztalat útján, másrészt a társas közeg általi közvetítéssel (SHERMAN 2001: 152–153).

Sztereotípiák a meleg kisebbséggel kapcsolatban a heteroszexuálisokban több sztereotípiák is él. Ezen sztereotípiák egy része a külső megjelenésre, mások a viselkedésre vonatkoznak. Az egyik ilyen elterjedt sztereotípiák a meleg párkapcsolatában is megvan a férfi és a női szerepek kiosztása. A meleg körökben végzett interjúim és más kutatások (vö. PATAKI 2010) is arra mutatnak rá, hogy ez kapcsolat- és egyénfüggő. A feladatok és szerepek megosztása a heteroszexuálisok párkapcsolataiban is különféle módon kerülhet kiosztásra. A másik széles körben ismert sztereotípiák a meleg férfiak előszeretettel öltöznek be női ruhákba. Ezzel összefügg az is, hogy a melegeket a szexuális többség összekeveri a transzvesztitákkal. Jay és Young (BIRTALAN 1997: 24) kutatása is azt az eredményt hozta, hogy homoszexuális mintájuk 96%-a, és szexuális partnereik 75%-a sosem öltözött női ruhába, és hasonlóan nem is sminkelték magukat. A harmadik elterjedt vélekedés, hogy a homoszexuális férfiak igazából nők szeretnének lenni (ahogy a leszbikusok fiúk), amely szintén nem állja meg a helyét a vizsgálatok szerint (vö. PÁLMAI–PIKÓ 2006: 255). „A tipikus homoszexuális férfi nemi identitása férfi identitás és nemi szerepviseledése is férfi szerepviseledés” (BIRTALAN 1997: 24). Végül pedig a társadalom szerint a sztereotip meleg férfi külsőleg is nőies: vékony,

sovány, lágy vonásai vannak, szőrtelen; pipiskedve jár; és nőies hangmagassága van. De a kutatások azt igazolták, hogy a heteroszexuális férfiak között is legalább ugyanannyi ilyen leírású férfi található, mint a homoszexuálisok között (TÓTH 1994: 25).

Az LGBTQ-közösség nyelvhasználatával való foglalkozás már az 1940-es évekre visszavezethető Gershon Legman munkájáig (KULICK 2000: 248). Ám ez a munka még csak a lexikonnal foglalkozott, és az 1980-as évekig a meleg és leszbikus nyelvészeti kutatások csak a közösség regiszterét igyekeztek feltárni (KULICK 2000: 247, LIVIA-K. HALL 1997: 3). A fordulat William Leap nevéhez köthető, aki 1995-ben megjelentette a *Beyond the Lavender Lexicon* című kötetét. Ettől kezdve a levendulanyelvészet¹ kutatási tárgya alatt már nemcsak a melegszenget (vö. polari – BAKER é.n.) és a meleg által használt regisztert értette, hanem megindulhattak azok a kutatások is, amelyek a szexuális orientáció, a dzsender és a nyelvhasználat aspektusait és egymásra hatását kezdték el vizsgálni, hiszen az addigi – elsősorban dzsender- – nyelvészeti kutatások nem vették figyelembe a szexuális orientációt (LIVIA-K. HALL, 1997: 4). A lexikonkutatásokat a diskurzusvizsgálatok követték és a kódváltások vizsgálata.

A „levendulanyelvészet” és a gay studies nyelvészeti vonatkozásai

Az identitás és a nyelvhasználat kapcsolata nemcsak a nemzeti és etnikai kisebbségek szempontjából különösen releváns kérdés, hanem más közösségek, mint például a szexuális kisebbségek tekintetében is. Identitásunk aspektusai befolyásolják nyelvhasználatunkat is (vö. OCHS 1993: 289, BUCHOLTZ-K. HALL 2003: 269, J. K. HALL 2011: 34), sőt az identitás a nyelvhasználat által is konstruálódik (CAMERON-KULICK 2003: 56); tehát az identitás nem egy stabil jelenség, sokkal inkább egy diszkurzív konstrukció, amely az interakciókban bontakozik ki (BUCHOLTZ-K. HALL 2005: 587).

Az, hogy a társadalmi nem és a nyelvhasználat kapcsolatban állnak, már régóta ismert, ám azzal csak az utóbbi években kezdtek foglalkozni, hogy hogyan függ össze a szexuális orientáció és a nyelvhasználat. Vagyis a kérdés az, hogy a szexuális orientáció mint identitás hogyan konstruálódik meg nyelvileg is helyzetenként.

A nemek nyelvhasználatával foglalkozó átfogó dzsenderkutatások a kilencvenes évekig szinte csak a heteroszexuális nők és férfiak nyelvhasználatát vizsgálták (BUCHOLTZ-K. HALL 2004: 470), és kevés kutatás szólt arról, hogy van-e, és ha igen, milyen különbség a homoszexuális nők, a homoszexuális férfiak, a heteroszexuális nők, a he-

¹ A levendulaszín az ókori Görögországban egy melegsymbólum volt, sőt a levendula görögül meleg férfit is jelentett (JAGOSE 2003: 128).

teroszexuális férfiak nyelvhasználatában (vö. GROOM–PENNEBAKER 2005) és nyelvileg való identitáskonstruálásában, nem beszélve arról, hogy a szexuális orientáció nemcsak ez a kettő lehet.

A kutatás célja A kutatás célja volt feltárni a meleg férfiak nyelvhasználatáról alkotott sztereotípiákat, ezáltal pedig többet megtudni arról, hogy a szexuális többség szerint mi jellemző a meleg férfiak nyelvhasználatára, továbbá a nyelvhasználatról mint a melegség identitásképzéséről és a meleg kisebbség beszélőközösségéről milyen kép él a heteroszexuálisokban.

Hipotézis Feltételeztem, hogy a sztereotip melegnyelvhasználat feminin, és nélküli a maskulin jegyeket. Sőt nyelvhasználatukban mindazok a sajátosságok jelen vannak a heteroszexuálisok szerint, amelyek a nők nyelvhasználatára sztereotípe nézve jellemző. Ezen sztereotip vélekedés hátterében pedig azok a sztereotípiák húzódnak meg, hogy a meleg férfiak egyrészt nők akarnak lenni, másrészt nőiesen viselkednek.

Anyag és módszer Onlajn kérdőívet állítottam össze, amelyben állításokat ítéltetem meg a kitöltőkkel. A kérdőív első egysége az adatközlők adataira vonatkozott, a második egységben nyitott kérdés keretében kérdeztem rá az adatközlők sztereotípiáira és a melegekről való vélekedésre. A harmadik egység három állítássorozatot tartalmazott, amelyekkel való egyetértést, illetve egyet nem értést háromfokú Likert-skálán kellett megjelölni a kérdőívkitöltőknek. A teszt utolsó kérdése pedig arra vonatkozott, hogy ismernek-e meleg férfiakat (és milyen szinten), hiszen a személyes kapcsolat befolyásolja a csoportról való vélekedést.

Az állítássorozat első része a meleg férfiak nyelvhasználati sajátosságait vizsgálta, míg a második a meleg férfiak nyelvhasználatát a heteroszexuális férfiakhoz képest, a harmadik pedig a nőkhez képest. Az állítások összeállításánál a nők és a férfiak nyelvhasználatáról való sztereotípiákat vettem alapul. Az alábbi táblázat² ezt szemlélteti:³

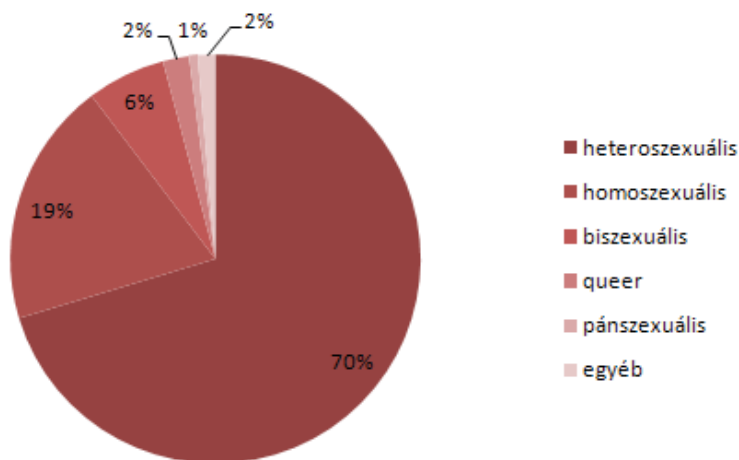
Nők	Férfiak
sztenderdebb nyelvhasználat	gyakoribb a beszédhiba
többet beszélnek	jobb a téri orientációs képességük
gyakrabban vágják közbe	hallgatók, szűkszavúak
fecsegők, pletykások, bőbeszédűk	burkolt fogalmazás
jók a verbális feladatokban	domináns, irányító viselkedés

² A nők a férfiakhoz képest és viszont. Fontos azonban, hogy mindkét esetben heteroszexuálisokról van szó.

³ Vö. QUEEN 1997, REMÉNYI 2001, HUSZÁR 2009, NEMÉNYI 2010: 11–12.

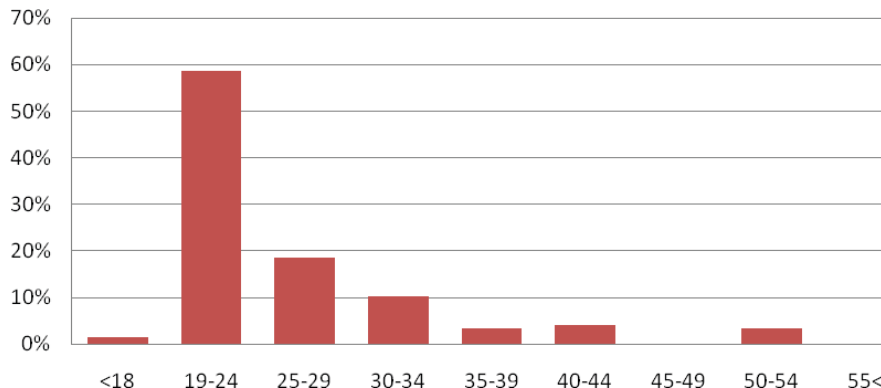
folyamatos visszajelzés a kommunikációban	vadászösztön
empatikusabbak	agresszívebbek
több gesztust használnak	
toleránsabbak	
finomkodók	
túlzottan udvariasak	
üres melléknevek használata	
több kérdés	
több töltelékszó	
pontosabb színmegnevezések	
kevesebb erőteljes kifejezés	
kevesebb káromkodás	
több bók	
érzelmeikről beszélnek	
hiperkorrekt grammatikai formák	
humor hiánya, nincs vicceselés	

A kérdőívet összesen 145-en töltötték ki. Az adatközlők 63%-a nő, **Az adatközlők** 37%-a férfi volt. Kor szempontjából dominált a 19 és 29 közöttiek csoportja (78%) (lásd 2. diagram). Az adatközlők nagy többsége minimum érettségivel rendelkezett (érettségi: 45%, főiskola: 31%, egyetem: 18%, tudományos fokozat: 4%). A kérdőívkitöltők 68%-a budapesti lakos volt. A szexuális orientáció tekintetében:

1. diagram. A kitöltők szexuális orientációja

2. diagram.
Az adatközlők
kormegoszlása

Eredmények Saját vélemény Az adatközlők adatai után egy nyitott, kifejtős kérdésben⁴ kérem őket arra, hogy fogalmazzák meg véleményüket a melegek vélt vagy valós viselkedéséről, külsejéről, nyelvhasználatáról. Az alábbi táblázat azt mutatja, hogy hány adatközlő fejtette ki a véleményét az egyes témakörökben. (A témaköröket utólag alakítottam ki a beérkezett válaszok tükrében.)

	Heteroszexuális (n=102)	Homoszexuális (n=28)	Biszexuális (n=9)
<i>Mozgás</i>	22	4	2
<i>Gesztusok</i>	12	1	3
<i>Hangmagasság</i>	23	4	3
<i>Öltözködés</i>	55	13	2
<i>Hangképzés</i>	6	0	0
<i>Érzékenység</i>	18	5	0
<i>Női barátok</i>	11	1	1
<i>Munka</i>	8	0	0
<i>Nyelvhasználat</i>	55	14	1
<i>Külső</i>	18	1	0
<i>Viselkedés</i>	34	6	0

Az egyes felsorolt szempontokban nagy volt az egyetértés. 1) *Mozgás*: nőies mozgás; keresztbe tett láb; lágy, kecses mozdulatok. 2) *Gesztusok*: nőies gesztusok és mimika; nőkre jellemző nonverbális kommunikáció. 3) *Hangmagasság*: magas alaphangmagasság. 4) *Öltözködés és megjelenés*: divatos; élénk színek; testhez simul ruhadarabok; (túl) ápoltság; a haj kiemelt fontosságú. 5) *Hangképzés*: elnyújtott hang-

⁴ Arra kérnélek, hogy gondold végig és röviden fogalmazd meg, hogy szerinted milyenek a melegek (a meleg férfiak)! (Hogyan néznek ki? Hogyan viselkednek? Hogyan beszélnek?)

képzés („nyávogás”). 6) Érzékenység: érzékenység, finom lelkűség. 7) Női barátok: a nők legjobb barátai; kora gyerekkoruk óta inkább lányokkal barátkoznak. 8) Munka: olyan munkát választanak, amely inkább nőies szakma (fodrász, sminkes), illetve kreativitásukat kiél-
hetik (művészetek, divatszakma). 9) Nyelvhasználat: lásd alább. 10) Külső: lányos arc; finom vonások; vékony testalkat. 11) Viselkedés: nőies (elvétve szélsőségesen maskulin).

NYELVHASZNÁLAT.	Heteroszexuális (n=102)	Homoszexuális (n=28)	Biszexuális (n=9)
<i>Affektálás</i>	17	6	
<i>Nyávogás</i>	5	1	
<i>Nőies</i>	7	1	
<i>Nőies szóhasználat</i>	5		
<i>Választékos</i>	3	1	1
<i>Sokat beszélnek</i>	4	1	
<i>Rövidítések, „édi nyelv”, kicsinyítő képzők</i>	4	1	
<i>Saját regiszter</i>	1	1	
<i>Egyezkedés</i>		1 (egy MSM szexuális orientációjú adat- közlő véleménye)	

A nyelvhasználatra vonatkozó, többség általi vélekedések kilenc nagyobb csoportba sorolhatók. A legtöbben az affektálást emelték ki, illetve a nyávogást és nyafogást. A heteroszexuális adatközlők megjegyezték azt is, hogy a meleg férfiak nyelvhasználatára jellemző olyan szavak és kifejezések használata, amely a nőknél figyelhető meg, mint például a kicsinyítő képzős alakok, a rövidítések és a „cukisítás”. Egy heteroszexuális és egy homoszexuális adatközlő jegyzete csak meg, hogy a melegek saját regisztert használnak. Heteroszexuális oldalról nem is annyira várható el ennek ismerte, de a homoszexuális adatközlőktől vártam, hogy többen jegyezzék ezt meg, hiszen a melegszleng Magyarországon is létezik és csak ehhez a közösséghez köthető sajátosság. Néhányan megjegyezték, hogy a meleg férfiak sokat beszélnek, hasonlóan a nőkhöz, és a pletyka is jellemző. Továbbá a választékoság nemcsak lexikai szinten, hanem más nyelvi szinteken is tetten ér-

hető. Egy MSM⁵ szexuális orientációjú adatközlő pedig megjegyezte, hogy a meleg férfiakra nem a direkt közlés, hanem inkább a női attribútumú egyezkedés jellemző.

A melegekre vonatkozó állítások Az adatközlőket arra kértem, hogy 32 állítással kapcsolatban jelezzék, hogy egy háromfokú Likert-skálán mennyire értenek egyet az állításokkal. Az alábbi táblázat ezt mutatja.

	Összes adatközlő (n=145)			Heteroszexuális adatközlők (n=102)			Homoszexuális adatközlők (n=28)		
	Teljesen egyetért	Egyet is ért, meg nem is	Egyáltalán nem ért	Teljesen egyetért	Egyet is ért, meg nem is	Egyáltalán nem ért	Teljesen egyetért	Egyet is ért, meg nem is	Egyáltalán nem ért
<i>A meleg férfiak...</i>									
sokat beszélnek.	29%	61%	10%	37%	54%	9%	7%	75%	18%
empatikusak.	50%	43%	7%	48%	45%	7%	54%	39%	7%
sokat bókolnak.	25%	56%	19%	26%	64%	17%	18%	50%	32%
gyakran vágnak közbe egy beszélgetés során.	16%	48%	36%	17%	49%	34%	11%	43%	46%
ritkán humorizálnak vagy mesélnek viccet.	6%	46%	48%	6%	47%	47%	4%	39%	57%
érzelmeikről beszélnek.	43%	48%	8%	47%	46%	7%	29%	57%	14%
ritkán káromkodnak.	15%	50%	34%	16%	51%	33%	18%	43%	39%
fecsegők, pletykások, bőbeszédűek.	32%	54%	14%	42%	48%	10%	7%	68%	25%
szépen, helyesen beszélnek magyarul (a grammatikai és a szövegszerkesztési szabályoknak megfelelően).	21%	66%	13%	22%	64%	14%	21%	65%	14%
toleránsak.	41%	49%	10%	40%	52%	8%	46%	40%	14%
sok gesztust használnak beszéd közben.	52%	38%	10%	59%	34%	7%	32%	50%	18%
a színeket pontosan nevezik meg.	37%	51%	12%	43%	48%	9%	21%	54%	25%
beszélgetés során folyamatosan visszajeleznek (pl. bólogatnak) a beszédpartnerüknek.	39%	48%	13%	45%	45%	10%	25%	57%	18%

jók a verbális feladatokban.	35%	56%	9%	32%	59%	9%	43%	43%	14%
kevés erőteljes kifejezést használnak a beszédükben.	10%	63%	27%	12%	63%	25%	7%	61%	32%
sok töltelékszót használnak.	16%	60%	24%	23%	56%	21%	0%	57%	43%
sok melléknevet és jelzős szerkezetet használnak.	28%	58%	14%	35%	53%	12%	11%	64%	25%
udvariasak.	44%	50%	6%	44%	51%	5%	46%	50%	4%
gyakran kérdeznek.	32%	57%	11%	31%	60%	9%	39%	43%	18%
finomkodó stílusúak.	48%	39%	13%	55%	34%	11%	25%	54%	21%
gyakran beszédhibásak.	11%	37%	52%	15%	38%	47%	4%	21%	75%
hallgatógok, szűkszávúak.	3%	49%	48%	5%	40%	55%	0%	71%	29%
szeretnek burkoltan fogalmazni, nem szókimondóak.	12%	50%	38%	13%	48%	39%	11%	60%	29%
agresszívek.	3%	31%	66%	4%	30%	66%	0%	29%	71%
dominánsak, irányító viselkedésűek.	8%	52%	40%	11%	50%	39%	0%	54%	46%
jó téri orientációs és térképolvasási képességekkel rendelkeznek.	9%	73%	18%	9%	73%	18%	7%	72%	21%
-ra jellemző a „vádászsztön”.	18%	50%	32%	9%	54%	37%	39%	40%	21%
körében gyakori téma a politika.	6%	50%	44%	6%	48%	46%	4%	57%	39%
pontos leírást adnak egy eseményről, tárgyról vagy személyről.	37%	55%	8%	42%	52%	6%	18%	68%	14%
-ra jellemző a politikailag korrekt nyelvhasználat.	19%	56%	25%	17%	59%	24%	29%	35%	36%
gyakran használnak kicsinyítő képzős szavakat.	37%	46%	18%	47%	37%	16%	14%	61%	25%
körében gyakori téma a szex.	37%	49%	14%	31%	52%	17%	46%	50%	4%

Mivel gyakoribb volt az „egyet is értek, meg nem is” válaszlehetőség megjelölése, mint a két szélsőértéké, amelyek éppen a sztereotípiá meglétét vagy hiányát jelölték, ezért csak a két szélsőértékű válaszokat elemeztem. Az ezek között megoszlók minőségi többsége van színes-

sel jelölve a táblázatban, annak függvényében, hogy a többségi válasz egy feminin tulajdonságot vagy egy maskulin jellemzőt jelölt. Zöld szín esetében az állítás a feminin sztereotípiára meglétét jelenti, míg a piros színnel jelölt számok azt jelentik, hogy a két szélsőérték között megoszló minőségi többség a maskulin jellemzőt tartja a meleg férfiakra igaznak – vagyis a hipotézis nem igazolódott.

Külön megnéztem a heteroszexuális adatközlők és a homoszexuális adatközlők adatait, mivel a heteroszexuálisok mint szexuális többség ismerik legkevésbé a meleg közösséget, így ők élnek leginkább a sztereotípiák alkalmazásával. A heteroszexuálisok eredményeire pedig reflektálnak a homoszexuális adatközlők válaszaik, bár csak kis mintát képviselnek.

A felsorolt 32 állítás közül a heteroszexuális adatközlők 26 esetben jelölték meg azt a válaszlehetőséget, amelyik feminin tulajdonságot tulajdonított a meleg férfiaknak. A homoszexuális adatközlők azonban csak 18 esetben. A heteroszexuálisokkal ellentétben a homoszexuális adatközlők szerint a melegekre nem jellemző, hogy

- sokat beszélnek;
- sokat bókolnak;
- fecsegők, pletykások és bőbeszédűek;
- a színeket pontosan nevezik meg;
- sok töltelékszót használnak;
- sok melléknevet és jelzős szerkezetet használnak;
- gyakran használnak kicsinyítő képzős alakokat;

De jellemző a „vadászösztön” a homoszexuális adatközlők szerint igaz a meleg férfiakra, hasonlóan a heteroszexuális férfiakhoz.

A két csoport viszont egyetértett abban, hogy a meleg férfiak

- ritkán vágnak közbe egy beszélgetés során;
- átlagos mértékben humorizálnak, vagy mesélnek viccet;
- átlagos mértékben káromkodnak;
- nem kevés erőteljes kifejezést használnak;
- -ra nem jellemző a politikailag korrekt nyelvhasználat;
- körében gyakori téma a szex.

A meleg
férfiak vs.
a hetero-
szexuális
férfiak

A második állítás az elsőt vette alapul, a különbség az volt, hogy azokat az állításokat tartalmazta, amelyek a nőkre jellemzők, és a viszonyítási pont a heteroszexuális férfiak közössége volt.

	Összes adatközlő (n=145)			Heteroszexuális adatközlők (n=102)			Homoszexuális adatközlők (n=28)		
	Teljesen egyetért	Egyet is ért, meg nem is	Egyáltalán nem ért	Teljesen egyetért	Egyet is ért, meg nem is	Egyáltalán nem ért	Teljesen egyetért	Egyet is ért, meg nem is	Egyáltalán nem ért
<i>A meleg férfiak a heteroszexuális férfiakkal képest...</i>									
<i>többet beszélnek.</i>	37%	48%	15%	41%	45%	14%	21%	58%	21%
<i>empatikusabbak.</i>	48%	43%	9%	47%	42%	11%	61%	35%	4%
<i>többet bókolnak.</i>	37%	43%	19%	33%	49%	18%	50%	25%	25%
<i>gyakrabban vágnak közbe egy beszélgetés során.</i>	18%	51%	31%	22%	50%	28%	7%	47%	46%
<i>ritkábban humorizálnak vagy mesélnek viccet.</i>	8%	50%	41%	9%	52%	39%	7%	43%	50%
<i>inkább érzelmekről beszélnek.</i>	43%	42%	15%	49%	36%	15%	25%	50%	25%
<i>kevésbé káromkodnak.</i>	22%	47%	31%	23%	46%	31%	29%	39%	32%
<i>fecsegőbbek, pletykásabbak, bőbeszédűbbek.</i>	43%	45%	12%	50%	40%	10%	21%	61%	18%
<i>helyesebben beszélnek magyarul (a grammatikai és a szövegszerkesztési szabályoknak megfelelően).</i>	15%	58%	27%	15%	60%	25%	14%	43%	43%
<i>toleránsabbak.</i>	42%	49%	9%	40%	51%	9%	50%	39%	11%
<i>több gesztust használnak beszéd közben.</i>	54%	34%	12%	59%	31%	10%	39%	43%	18%
<i>a színeket pontosabban nevezik meg.</i>	46%	42%	12%	51%	39%	10%	29%	50%	21%
<i>inkább visszajeleznek folyamatosan (pl. bólogatnak) a beszélőpartnerüknek beszélgetés során.</i>	34%	48%	17%	40%	47%	13%	21%	47%	32%
<i>jobbak a verbális feladatokban.</i>	27%	57%	17%	25%	58%	17%	32%	47%	21%

<i>kevesebb erőteljes kifejezést használnak a beszédükben.</i>	23%	56%	21%	26%	54%	20%	18%	57%	25%
<i>több töltelékszót használnak.</i>	21%	52%	27%	26%	52%	22%	4%	46%	50%
<i>több melléknevet és jelzős szerkezetet használnak.</i>	28%	57%	15%	35%	54%	11%	11%	57%	32%
<i>udvariasabbak.</i>	26%	58%	17%	22%	62%	16%	39%	40%	21%
<i>többször kérdeznek.</i>	34%	50%	16%	36%	50%	14%	32%	39%	29%
<i>finomkodóbb stílusúak.</i>	52%	34%	13%	57%	32%	11%	43%	36%	21%
<i>pontosabb leírást adnak egy eseményről, tárgyról vagy személyről.</i>	36%	51%	13%	39%	49%	12%	25%	50%	25%
<i>nyelvhasználatuk politikailag korrektebb.</i>	19%	56%	26%	17%	57%	26%	25%	46%	29%
<i>gyakrabban használnak kicsinyítő képzős szavakat.</i>	46%	41%	14%	54%	34%	12%	25%	54%	21%

A heteroszexuális adatközlők a 23 állítás esetében 18 esetben jelölték meg a teljesen egyetérték válaszopciót, amely azt jelentett, hogy a meleg férfiaknak nőiesebb tulajdonságai vannak, mint a heteroszexuális férfiaknak, és a meleg férfiakra inkább jellemzők a felsorolt tulajdonságok, amelyeket viszont a nőkhöz társítunk. Ennek az eredménynek a homoszexuális adatközlők 4 esetben mondtak ellent. Szerintük a meleg férfiak a heteroszexuális férfiakhoz képest

- nem jellemzőbb, hogy a folyamatosan visszajelezzenek a beszélgetés során a beszédpartnerüknek;
- nem használnak kevesebb erőteljes kifejezést;
- nem használnak több töltelékszót;
- nem használnak több melléknevet és jelzős szerkezetet.

Három kérdésnél viszont abszolút megoszlott a homoszexuálisok véleménye (sok beszéd; érzelmekről beszélés; pontos leírás adása egy eseményről, tárgyról, személyről).

A meleg férfiak és a nők összehasonlításához 10 állítást használtam, amelyek a tipikus/heteroszexuális férfiakra jellemző markereket tartalmazták.

	Összes adatközlő (n=145)			Heteroszexuális adatközlők (n=102)			Homoszexuális adatközlők (n=28)		
	Teljesen egyért	Egyet is ért, meg nemi is	Egyáltalán nem ért egyét	Teljesen egyért	Egyet is ért, meg nemi is	Egyáltalán nem ért egyét	Teljesen egyért	Egyet is ért, meg nemi is	Egyáltalán nem ért egyét
<i>A meleg férfiak a nőkhöz képest...</i>									
<i>gyakrabban beszédhibásak.</i>	12%	43%	45%	17%	43%	40%	0%	39%	61%
<i>hallgatagabbak, szűkszávúbbak.</i>	6%	52%	42%	9%	50%	41%	0%	54%	46%
<i>szeretnek burkoltan fogalmazni, kevésbé szókimondóak.</i>	10%	51%	39%	12%	49%	39%	7%	64%	29%
<i>agresszívebbek.</i>	11%	46%	43%	11%	46%	43%	7%	47%	46%
<i>dominánsabbak, irányítóbb viselkedésűek.</i>	9%	52%	39%	9%	51%	40%	11%	46%	43%
<i>jobb téri orientációs és térképolvasási képességekkel rendelkeznek.</i>	19%	57%	24%	19%	59%	22%	18%	50%	32%
<i>-ra jellemzőbb a „vadászösztön”.</i>	17%	50%	33%	14%	49%	37%	25%	54%	21%
<i>kevesebb melléknevet és jelzős szerkezetet használnak.</i>	3%	68%	29%	3%	70%	27%	4%	60%	36%
<i>kevesebb gesztust használnak.</i>	3%	56%	41%	1%	58%	41%	7%	50%	43%
<i>körében gyakoribb téma a politika.</i>	17%	55%	28%	15%	58%	27%	21%	43%	36%

A heteroszexuális adatközlők szerint minden esetben igaz, hogy a meleg férfiak hasonlítanak a nőkhöz, és nem a (heteroszexuális) férfiakra jellemző állítás kapott többséget. A homoszexuális adatközlők is egyetértettek ebben, kivéve, hogy szerintük a nőkhöz képest a meleg férfiakra inkább jellemző a „vadászösztön”.

A csoportról alkotott sztereotípiák szempontjából fontos kérdés, hogy az adatközlő ismer-e, és ha igen, milyen mértékben meleg férfiakat. A csoportközi kontaktus ugyanis eredményezheti a sztereotípiák felülértékelését és csökkentheti az előítéletek (PETTIGREW 2001: 257, 259).

A heteroszexuális adatközlők közül 25 abszolút nem ismer semmilyen formában meleg férfiakat, legfeljebb a médiából ismert személyeket, illetve a különböző médiumok által közvetített melegképet. Ezért az ő válaszaik külön is kiemelendők, hiszen feltételezhetően ez a csoport az, amelyik a leginkább a sztereotípiákra támaszkodik a melegekkel kapcsolatban.

Az összes állítás (32) vizsgálata szerint azonban mindössze csak 13 esetben jelölték meg a nőiességre utaló válaszlehetőséget többségben. Szerintük a meleg férfiak:

- sokat beszélnek;
- empatikusak;
- érzelmekről beszélnek;
- sok gesztust használnak;
- a színeket pontosan nevezik meg;
- beszéd közben folyamatosan visszajeleznek a beszédpartnerüknek;
- udvariasak;
- finomkodó stílusúak;
- nem hallgatagok vagy szűkszavak;
- nem agresszívek;
- nem jellemző rájuk a „vadászösztön”;
- körükben nem gyakori téma a politika;
- gyakran használnak kicsinyítő képzős szavakat.

Következtetések Az eredmények azt mutatják, hogy a kutatás elején felvetett hipotézis igazolódott, vagyis a heteroszexuálisok szerint a meleg férfiak inkább nőiesek, mint férfiasak. A meleg férfiakra alkotott sztereotíp szerint a meleg férfi nőies testalkatú (vékony, lányos arcú), sokat gesztikulál, feltűnően jól öltözködik és követi a divatot⁶, kedveli az élénk színeket, nőiesen mozog és nem elhanyagolható, hogy nyelvhasználat is számos nőies vonást hordoz.

A nyelvhasználat szempontjából a legfontosabb sztereotíp jellemzők, hogy a meleg férfiak magasabb hangon beszélnek; bőbeszédűek; érzelmekről beszélnek és érzékenyek; udvariasak és nem agresszívek; gyakran használnak kicsinyítő képzős szóalakokat; gyakran kérdez-

nek; empátikusak és toleránsak; sok gesztust használnak és folyamatosan visszajeleznek a beszédpartnerüknek; a verbális feladatokban jobbak, mint a heteroszexuális férfiak. Nem igazolódott azonban, hogy a meleg férfiak nyelvhasználata politikailag korrektebb lenne; sztenderdebbebbek lennének a heteroszexuális férfiaknál; kevesebbet káromkodnak (de ez nem nyelvi agresszió); jellemző lenne, hogy közbevágnak egy beszélgetésben és a humor hiánya jellemezé őket, de a szex gyakori téma körükben.

A homoszexuális adatközlők kis mintáját elemezve azonban kijelenthető, hogy a homoszexuálisok szerint számos sztereotípiát alapítanak és nem igaz. Mint például szerintük a melegekre nem jellemző, hogy sokat bókolnának; fecsegők és pletykások lennének; a színeket pontosan neveznék meg; sok melléknevet és jelzős szerkezet használnának vagy, hogy gyakran használnának kicsinyítő képzős szavakat, viszont jellemző rájuk a „vadászösztön”. Sőt a heteroszexuális férfiakhoz képest nem használnak kevesebb erőteljes kifejezést és töltelék-szót, sem több melléknevet és jelzős szerkezetet.

Kimondható tehát, hogy a heteroszexuálisokban élő sztereotíp melegkép nőies ugyan, de a nyelvhasználat számos aspektusában nem ragadható ez meg. Ennek oka lehet, hogy a jelen társadalomban a nemi szerepek kissé összemosódnak, vagy inkább tágulnak és metszetek keletkeznek, amelyek mindkét nem képviselőitől elfogadhatók.

Továbbá a kutatás arra is rámutatott, hogy az adatközlők mintája tisztában van a meleg férfiak sztereotíp jellemzésével, de az, hogy az állítások esetében gyakorta a minőségi többséget az „egyét is értek, meg nem is” kapta, illetve, hogy a kifejtős kérdésben expliciten hangsúlyozásra került, hogy a sztereotipizálás rossz, mert a kérdéses csoport nem egységes, így minden egyénre nem lehet igaz a sztereotípiát, jelenti azt is, hogy a megkérdezettek szerint a sztereotípiák árnyalásra szorulnak. Ebből a szempontból azonban fontos kiemelni, hogy ez a megállapítás csak a vizsgált mintára igaz, vagyis a többségében érettségizett (és továbbtanuló), budapesti, heteroszexuális nőkre igaz. Az viszont csak feltételezhető, hogy az érettségizett, budapesti, huszoneves nők nyitottabbak, empátikusabb és toleránsabbak lennének, bár a dzsenderkutatások ezt igazolják.

A média is folyamatosan közvetít egyfajta melegképet, amely a leginkább a sztereotíp jegyekre épül, és azokat hangsúlyozza. Ugyanígy igaz ez a médiumokban bemutatott meleg férfiakra is, akik mintegy a csoport „prototipikus” példányai vannak kiemelve és megjelenítve (LINVILLE–FISCHER–YOON 2001: 99).

Ha a média valóban a „prototipikus” meleget jeleníti meg az összes sztereotípiával, akkor a médiát tanulmányozva könnyedén összegyűjthetők azok a nyelvhasználati és egyéb viselkedéssjegyek, amelyek a „prototipikus” meleg férfiakra jellemzők. Ha nem azokat a közismert szereplőket nézzük, akik a különböző médiumokban megjelennek, hanem a filmeket, a televíziót, a rádiót, a különböző nyomtatott sajtótermékeket és az internetet, akkor megállapítható, hogy a meleg lányokkal barátkoznak (és a nő-nő kommunikációs jegyek figyelhetők meg közöttük), rendkívül sok gesztust használnak és mozgásuk is nőies (a csípő és a fenék hangsúlyozása), hangjuk magasabb, mint a heteroszexuális férfiaké, és jellemzően sok melléknevet és becézett főnevet használnak.

A média által közvetített képhez azonban hozzátartozik, hogy a megjelenített „prototipikus” melegfigura vélhetően valóban létezik. Birtalan (1997: 24) erről azt írja, hogy a feminin gesztusok és feminin megjelenés történelmi okokra vezethető vissza: amikor még az azonos neműek közötti kapcsolat illegális és megvetett volt, egyfajta jelzésrendszerre volt szükség, hogy az azonos szexuális érdeklődésűek észrevegyék egymást.

Másrészt arról sem szabad megfeledkezni, hogy a melegközösség rendkívül differenciált. De a meleg közösségen belül is van egy jellegzetes csoport, a *hajtűdobálók*, akik valóban feminin megjelenésűek és viselkedésűek, de esetükben ez lehet egy felvett póz is. Leginkább ez a csoport jelenik meg prototipikus melegként a különböző médiumokban, és torzítja⁷ a heteroszexuálisokban élő melegképet, hiszen ez csak egy (al)csoport. Egy másik csoport, a *nyunyó(ká)k*, akik fiatal, lányos, lágycsónású, vékony, jóképű meleg fiúk, de mint arra már utaltam, a kutatások szerint a külső feminin jegyek a heteroszexuális férfiak között is ugyanolyan arányban jellemzők.

Kitekintés A heteroszexuálisok által a meleg férfiak nyelvhasználatáról alkotott sztereotíp kép számos részletében hordoz feminin markereket. A két legfontosabb kérdés, hogy egyrészt mennyiben igazak ezek a sztereotípiák – vélhetően, ha igazak is lennének, nem az egész csoportra, csak egy alcsoportra –, és másrészt ki felelős azért, hogy ezek a sztereotípiák nem lettek lebontva évtizedekkel a meleg felszabadítási mozgalom megindulása után.

További kutatások szükségesek ahhoz, hogy a sztereotípiák igazságtartalmára reflektálni tudjunk, illetve hogy feltérképezzük a me-

legség mint identitás nyelvhasználatban való megjelenését. A folytatásban részt vevő megfigyeléssel, interjúk és kérdőívek segítségével szeretném vizsgálni a magyarországi meleg közösség nyelvhasználatát, és nemcsak az egyes alkategóriákra igaz, hanem az egész meleg közösségre állítható megállapításokat tenni. Emellett fontos lenne a média által közvetített képet is átfogóan elemezni, és rámutatni a hiányosságokra vagy szélsőségekre, hiszen a meleg közösség csak egy toleráns társadalomban képes előlépni és megmutatni, hogy milyen is valójában, amíg ez nem történik meg, addig a médiumoké és a felvilágosító oktatásé a legnagyobb felelősség.

Felhasznált irodalom

- (1) <http://melegfilmfelira.atw.hu/kerdoiv.htm>, letöltve: 2012. április 10.
- BAKER, Paul, *Polari: The Lost Language of Gay Men*, <http://www.ling.lancs.ac.uk/staff/paulb/polari/home.htm>, letöltve: 2012. április 3.
- BIRTALAN Balázs, *Halállal lakoljak?*, Cartafileus Kiadó, Budapest, 1997.
- BREWER, Marilyn B., *Amikor a sztereotípiák sztereotipizáláshoz vezetnek: sztereotípiák használata a személypercepcióban* = HUNYADY György–NGUYEN LUU Lan Ahn (szerk.), *Sztereotípiakutatás*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2001, 133–150.
- BUCHOLTZ, Mary–HALL, Kira, *Language and Identity* = DURANTI, Alessandro (ed.), *A Companion to Linguistic Anthropology*, Balis Blackwell, Oxford, 2003, 369–394.
- BUCHOLTZ, Mary–HALL, Kira, *Theorizing identity in language and sexuality research*, *Language in Society*, 2004(33): 469–515.
- BUCHOLTZ, Mary–HALL, Kira, *Identity and interaction: a sociocultural linguistic approach*, *Discourse Studies*, 2005(4–5): 585–614.
- CAMERON, Deborah–KULICK, Don, *Language and Sexuality*, Cambridge University Press, New York, 2003.
- GROOM, Carla J.–PENNEBAKER, James W., *The Language of Love: Sex, Sexual Orientation, and Language Use in Online Personal Advertisements*, *Sex Roles*, 2005:7–8, 447–461.
- HALL, Joan Kelly, *Teaching and Reasearching: Language and Culture*, Pearson Education Limited, Harlow, 2011.
- HUSZÁR Ágnes, *Bevezetés a gendernyelvészetbe*, Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2009.
- JAGOSE, Annamarie, *Bevezetés a queer-elméletbe*, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2003.
- KULICK, Don, *Gay and Lesbian Language*, *Annual Review of Anthropology*, 2000(29): 243–285.

- LINVILLE, Patricia W.–FISCHER, Gregory W.–YOON, Carolyn, *Észlelt kovariáció a saját csoport és a külső csoport tagjainak tulajdonságai között: a külsőcsoport-együttjárás hatás* = HUNYADY György–NGUYEN LUU Lan Ahn (szerk.), *Sztereotípiakutatás*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2001, 97–131.
- LIVIA, Anna–HALL, Kira, *It's a Girl! – Bringing Performativity Back to Linguistics* = LIVIA, Anna–HALL, Kira (eds.), *Queerly Phrased: Language, Gender, and Sexuality*, Oxford University Press, Oxford, 1997, 3–18.
- MÁRKU Anita, „Pozákarpatzski” – *Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák (nyelvválasztása, kódváltás) szocio- és pszicholingvisztikai aspektusai a kárpátaljai magyar közösségben*, doktori disszertáció, Veszprém, 2011.
- NEMÉNYI Ágnes, *Nemek szociológiája*, Ábel Kiadó, Kolozsvár, 2010.
- OCHS, Elinor, *Constructing Social Identity: A Language Socialization Perspective*, *Research on Language and Social Interaction*, 1993:3, 287–306.
- OTTATI, Victor–LEE, Yueh-Ting, *Pontosság: a sztereotípiakutatás elhanyagolt oldala* = HUNYADY György–NGUYEN LUU Lan Ahn (szerk.), *Sztereotípiakutatás*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2001, 52–72.
- PÁLMAI Judit–PIKÓ Bettina, *Homoszexualitás és sztereotípiák egy kvantitatív vizsgálat tükrében*, *Társadalomkutatás*, 2006: 2, 235–260.
- PATAKI Péter, *Sztereotípiák melegekről*, <http://papeblogja.blogspot.com/2010/02/sztereotipiak-melegekrol.html>, 2010, letöltve: 2012. április 3.
- PETTIGREW, Thomas F., *A csoportközi érintkezés generalizált hatásai az előítéletre* = HUNYADY György–NGUYEN LUU Lan Ahn (szerk.), *Sztereotípiakutatás*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2001, 257–281.
- QUEEN, Robin M., *I don't speak spirtch* = LIVIA, Anna–HALL, Kira (eds.), *Queerly Phrased: Language, Gender, and Sexuality*, Oxford University Press, Oxford, 1997, 233–256.
- REMÉNYI Andrea Ágnes, *Nyelv és társadalmi nem*, *Replika*, 2001:45–46, 153–161.
- SHERMAN, Jeffrey W., *A sztereotípiák kialakulása és mentális reprezentációja* = HUNYADY György–NGUYEN LUU Lan Ahn (szerk.), *Sztereotípiakutatás*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2001, 151–183.
- TEK, *A magyar-magyar sztereotípiákról*, é.n., <http://www.nyi.bme.hu/ford/341ma.pdf>, letöltve: 2012. április 9.
- TÓTH László, *A modern kori homoszexualitás néhány kérdése* = TÓTH László (szerk.), *A homoszexualitásról*, Hilscher Rezső Alapítvány–ELTE Szociálpolitika Tanszék–T-Twins Kiadó, Budapest, 1994, 17–118.